

БРОЙ 11

“Никога не се съмнявайте, че малка група от мислещи, отдадени на дадена кауза, хора могат да променят света. Всъщност светът е бил променян само по този начин!” Маргарет Мийд

В този брой ще намерите:

**МОЖЕ ЛИ СОФИЯ ДА СЕ ПРЕВЪРНЕ В ЗЕЛЕН ГРАД
– МИСИЯТА НЕВЪЗМОЖНА?!**

стр. 1

**КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЕКТА И
ФИНАНСИРАЩАТА ГО ПРОГРАМА**

стр. 14

***

**МОЖЕ ЛИ СОФИЯ ДА СЕ ПРЕВЪРНЕ В ЗЕЛЕН ГРАД
– МИСИЯТА НЕВЪЗМОЖНА?!**

„Градовете имат ключова роля за трансформация на икономиката в посока към ефективно използване на ресурсите. Те имат на разположение редица инструменти, включително зелените обществени поръчки, управление на отпадъците и водите, по-интелигентна мобилност, подобряване на жилищата, стимулиране на еко-продуктовите пазари, и селищното планиране, което ще помогне на Европа за нейната промяна към по-екологична, по-устойчива икономика...

Градовете могат да осигурят зелена инфраструктура и ефективно използване на земята ... те могат да се възползват по много начини от създаването на стратегически планирани мрежи от зелени пространства с високо качество и други екологични характеристики, които да решат редица задачи за екосистемите.”

С тези думи на Янеш Поточник, европейски комисар по околната среда, започва Общинския план за развитие на Столична община 2014-2020г.¹

1

http://www.sofproect.com/OPR2014_2020/OPR_final_2014/OPR%202014-2020%20%20text_tablici%20okonchatelen%20pr/1%20OPR_Sf-2014-20_okonchat_proect_Razsh%20Doclad1.pdf

С удоволствие Ви информираме, че Мониторинг вече се извършва и на заседанията на постоянната Комисия по „Устройство на територията и жилищна политика” към Общински Съвет Пловдив.

Наблюденията се извършват от колегите ни от Фондация БАУЕРЗАКС в рамките на проект „Повишаване активността на гражданския сектор за налагане на прозрачност в работата на Общински Съвет Пловдив”, отново финансиран от Програмата за подкрепа на НПО в България по финансовия механизъм на ЕИП 2009-2014. Фондация ФОРУМ е партньор по този проект.

За тези, за които представлява интерес, брой 1, 2, 3 и 4 на мониторинговия доклад са достъпни на следните линкове:

<http://votx.org/wp-content/uploads/2015/07/report-1.pdf>

<http://votx.org/wp-content/uploads/2015/07/report-2.pdf>

<http://votx.org/download/1414/>

<http://votx.org/download/1460/>

Откакто работим системно по проекта, в рамките, на който се издава настоящия бюлетин, се опитваме да повдигаме въпроси, да намираме отговори на наши и на другите питання, да провокираме разговор и разсъждения, особено тогава, когато не можем веднага и еднозначно да получим адекватно обяснение. Съзнателно се вглеждаме в София - мястото, което сме избрали за наш дом. Обръщаме внимание на положителното развитие в определени области в града ни или пък на липсата на промяна и решения в други, опитваме се да представяме алтернативи и добри практики за преодоляване на проблемите.

Това, на което попаднахме и научихме за развитието на градската среда през последните 12 месеца, ни дава основание да заключим, че политиките, които трябва да осигурят

БРОЙ 11

здравословна и пълноценна градска среда в столицата са сериозно обременени и не водят до необходимия ефект и нужната посока на развитие.

Безспорни са множеството опити и подобрения на средата, случили се през последните няколко години в София. Проблемите в околната среда на столицата, обаче, продължават да надвиват над позитивите, особено когато говорим за чистотата на въздуха, нива на шума, състоянието на градската среда, околблоковите пространства, градинките и парковете, начините на застрояване, балансът между отделните видове транспорт и други.

С други думи, качеството на живот в София, по отношение на екологичните му елементи, не се подобрява с темповете, с които би могло, а и трябва.

Европейската агенция за опазване на околната среда изброява следните екологични елементи за добро качество на живот – „добро качество на въздуха, ниски нива на шум, чиста и достатъчно вода, добър дизайн на градска среда, съобразен с достатъчно и качествени публични и зелени площи, подходящ местен климат или възможности за адаптирането му.“

Тъй като в предизборния период всички насочихме вниманието си към проблемите на екологията на София и „зелените“ им решения, а в следизборния период нещата и процесите някак си позабавиха своя ход на политическо равнище, решихме да припомним какви са основните проблеми с екологичните елементи на качеството на живот в столицата.

Качество на въздуха

Говорейки за въздуха на София, няма как да не започнем с натрапчиво повтарящата се информация от поредния доклад (за 2014) на Европейската агенция за околна среда. Според

този доклад, София е столицата с най-мръсен въздух в Европа, като това се дължи основно на стойностите на фините прахови частици (ФПЧ) - показател, чийто завишени стойности оказват негативно влияние върху здравето на човека.

„Фините прахови частици (ФПЧ2.5 и ФПЧ10) и озон (O₃) са най-проблемните замърсители, по отношение на човешкото здраве“, се отбелязва още в четвъртия абзац на отчета за качеството на въздуха в страната, част от Националния доклад за състоянието и опазването на околната среда за 2013 г.² Докладът е изготвен от Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) и представен през юни 2015 на конференция за състоянието на околната среда в Европа и в България, организирана съвместно от ИАОС и Европейската агенция по околна среда.

ИАОС публикува на Интернет страницата си „опознавателна“ информация за фините прахови частици, съгласно която прахът е основен атмосферен замърсител на въздуха. Вредният му здравен ефект зависи главно от размера и химичния състав на суспендираните прахови частици, от адсорбираните на повърхността им други химични съединения, в това число мутагени, ДНК - модулатори и др., както и от участието на респираторната система, в която те се отлагат. Основни източници на прах са промишлеността, транспорта и енергетиката.

Прахът постъпва в организма предимно чрез дихателната система, при което по-едриите частици се задържат в горните дихателни пътища, а по-фините частици (под 10 μm - ФПЧ10) достигат до по-ниските отдели на дихателната система, като водят до увреждане на тъканите в белия дроб. Деца, възрастни и хора с хронични белодробни заболявания, грип или астма са особено чувствителни към високи стойности на ФПЧ10.

² <http://eea.government.bg/bg/soer/2013>

БРОЙ 11

Вредният ефект на замърсяването с прах е по-силно изразен при едновременно присъствие на серен диоксид в атмосферния въздух. Установено е тяхното синергично действие по отношение на дихателните органи и откритите лигавици. То се проявява с дразнещо действие и зависи от продължителността на експозицията. Най-уязвими на комбинираното въздействие на праха и серния диоксид са хронично болните от бронхиална астма и от сърдечно-съдови заболявания.³

Регионалният доклад за състоянието на околната среда през 2014 година на Министерство на околната среда и водите, Регионална инспекция по околната среда и водите – София, прави няколко съществени и за пореден път тревожни изводи, касаещи превишенията на средно денонощните норми за фини прахови частици (ФПЧ 10) за отчетената 2014 година.

„Анализът на получените резултати показва, че има системни превишавания на пределно допустимите концентрации по показател фини прахови частици. ... тези превишения са главно през зимните месеци (отоплителния сезон). Основни причини за превишаване на нормите са промишлените източници, използваните горива в битовия сектор и транспорта.“

Информация от РИОСВ показва, че разликите са чувствителни през зимните месеци, а именно отоплителният сезон. Метеорологичните условия през зимния сезон са неподходящи за разсейване

---

³ Кратковременната експозиция на 500 mg/m³ прах и серен диоксид увеличава общата смъртност при населението, а при концентрации наполовина по-ниски се наблюдава повишаване на заболяемостта и нарушаване на белодробната функция. Продължителната експозиция на серен диоксид и прах се проявява с повишаване на неспецифичните белодробни заболявания, предимно респираторни инфекции на горните дихателни пътища и бронхити - при значително по-ниски концентрации (от 30 - 150 mg/m³), което е особено силно проявено при деца.

на емисиите – мъгли, безветрие, температурни инверсии. Основен източник на прах са битовият сектор, основните пътни артерии и строителството. Нередовното почистване на уличната мрежа също оказва значително влияние върху количеството регистрирана прах.

Тъй като от влизането на България в ЕС нормите за ФПЧ се превишават – 40 от всички 50 измервателни станции в България отчитат стойности на мръсния въздух над допустимото, а повечето от останалите 10 са в планините – и независимо от всички стратегии, планове, включително и законодателни мерки не се постига качествена промяна, през 2008 г. ЕК стартира наказателна процедура срещу България.

В Индекса на зелените европейски градове⁴ София заема 29-то място от 30 включени в проучването града, изпреварвайки само Киев.

Индексът включва оценка по осем показателя – емисии въглероден двуокис, енергия, сгради, транспорт, вода, отпадъци и използване на земята, качество на въздуха, управление на околната среда. София заема предпоследно място по почти всички показатели, с изключение на показателя „сгради“, по който е на 14-то място. Данните от индекса на зелените градове за предишни години показва, че София е била четири пъти на предпоследно място, два пъти на 28-мо, един път на 27-мо и един път на последното 30-то място.

Нива на шум

Шумът е един от основните фактори с неблагоприятно въздействие върху населението в големите градове. Той засяга хората както физически, така и психически, смущавайки основни дейности като съня, почивката, ученето и

---

⁴ Изготвен от Economist Intelligence Unit в сътрудничество със Siemens

БРОЙ 11

общуването. Макар тези въздействия върху човешкото здраве да са известни отдавна, настоящите проучвания показват, че те се появяват при по-ниски нива на шума, отколкото преди се предполагаше.

Шумът е свързан с повечето човешки дейности, но шумът от движението на пътя, железопътния и въздушния трафик е този, който има най-голямо въздействие. Това се явява проблем особено за градската среда - около 75% от населението на Европа живее в големите градове, а потоците от трафик продължават да се увеличават.

Шумът действа като стресов фактор и атакува *почти всички органи и системи на човешкия организъм.*

Сред неблагоприятните фактори на урбанизираната среда, той се отличава с разнообразното си влияние, като въздействията на шума се увеличават, когато влизат във взаимодействие с други стресови фактори на околната среда, например замърсяването на въздуха и химикалите. Това особено важи за големите градски зони като София, където повечето от тези стресови фактори съществуват едновременно.

Данните от разработената Стратегическа карта за шума за агломерация София⁵, показват, че основен източник на шум за населението на София е автомобилния трафик. 58,92% от населението на София е изложено на нива на шум над граничните стойности за денонощието, а 72,23% – над граничните стойности за нощта. Същевременно 100% от всички детски, лечебни, учебни, научноизследователски заведения и

⁵ Изработване на стратегическа карта за шум за агломерация София:

http://sofia.bg/pressecentre/images/sofia_noise_map_doc.pdf

обществени сгради са изложени на нива на шум над граничните стойности за вечер, а 99,78% – над граничните стойности за денонощието и 99,78% – за нощта.

Много ограничено е влиянието на шума от железопътния трафик и този от въздухоплавателните средства. Промислените източници на шум също не оказват неблагоприятно влияние върху акустичната среда на град София. Този факт може да бъде обяснен с тяхното локално действие и разположението им предимно в промислените зони на града.

Стратегическата карта за шума на агломерация София препоръчва разработването на план за действие, както и конкретни мерки за ограничаване и намаляване на шума в околната среда в столицата.

Наблюденията през последните десет години показват, че въпреки предприетите през годините ремонти на уличната мрежа в различни части на столицата, изграждане на нови пътни съоръжения, пускане в редовна експлоатация на нови участъци и станции от метрото и свързаните с това промени в организацията на движение, нивото на шума в значителна част от пунктовете се задържат трайно над граничните стойности.⁶

Накратко казано [актуализираният План за действие за управление, предотвратяване и намаляване на шума в околната среда на агломерация София](#) групира следните основни проблеми за подобряване на акустичната обстановка в страната:

- Влияние върху акустичната обстановка в Столицата оказват интензитетът и структурата на транспортния поток, скоростта на движение на

⁶ [Актуализиране на План за действие за управление, предотвратяване и намаляване на шума в околната среда на агломерация София](#)

БРОЙ 11

транспортните средства, техническото състояние на автомобилния парк, видът и състоянието на пътната настилка, проходимостта на уличната мрежа, състоянието на зелената система.

- Броят на регистрираните коли в София към 31 декември 2012 г. е 655 754, а на собствениците им - физически и юридически лица - 398 759, според Столична община. Имайки предвид темпа на регистрация на автомобили в столицата и че той нараства с около 100 000 коли годишно, може да се предположи, че понастоящем автомобилите в столицата са близо 1 милион, а като се добавят автомобилите, които трайно пребивават в София, поради миграционните процеси, най-вероятно в града има толкова коли, колкото и хора (1,453 млн. души).

Безспорно този брой коли е проблем, но още по-голям проблем е високият процент на колите на възраст над 15 години, отчитани от КАТ – 68% от регистрираните автомобили в страната. Тези коли са не само по-проблемни за околната среда заради газовете, които отделят, но са и по-шумни. Сериозна пречка пред решаването на проблема е липсата на нормативно подсигурена база за регулярни технически прегледи и въвеждане на Европейски изисквания за максимални прагове на генериран шум за превозните средства, движещи се в агломерация София.

- Висока гъстота на застрояване на жилищните сгради - неотразяване в проектите за нови сгради на изисквания за редуция на шума и шумоизолации на най-изложените на шум фасади.
- Пътна настилка с ниски показатели по отношение на предаване на шума, наличие на павирани улици, спорадично наличие на бариери и активни противощумови мерки за

зоните с предполагаема приоритетна шумова защита (тихи зони, учебни и лечебни заведения).

- Задръстванията продължават да са най-големият градски проблем на София, а оттам и нарастване на шумовото замърсяване в резултат на движение в режим на постоянно тръгване и спиране. Най-шумните места в София са около основните пътни артерии и булеварди.
- Във вътрешността на жилищните квартали съществуват и зони с нива на шума под пределно допустимите хигиенни норми, но те са малка част от територията на София.

Планът препоръчва при разработване на нови градоустройствени решения да се вземат под внимание всички характеристики на конкретната територия за трайно снижаване на нивото на шума, особено в централната градска част и в териториите, подложени на интензивен автомобилен трафик.

Чиста и достатъчно вода

Колкото и парадоксално да звучи, съгласно Индекса на зелените европейски градове София е с най-неудовлетворително водно стопанство в Европа и заема последното 30-то място. Тази информация е нелицеприятна, тъй като на практика градът има достатъчно води, но не ги оползотворява ефективно - по данни на НСИ общите загуби на вода⁷ за 2013 г., в това число при транспорт, достигат 58.4%.

София е една от най-богатите на вода столици и това е свързано с уникалните геоложки и хидрогеоложки условия в софийската котловина и оградните планински масиви. На една сравнително неголяма територия от около 1200 кв.км. се срещат всички основни типове подземни

⁷ Загубите на вода, отчетени от операторите включват физическите загуби при транспорта, неоторизирана консумация, грешки при измерването и други.

БРОЙ 11

води - порови, карстови и пукнатинни⁸. Преобладаващата част от по-дълбоко залягащите подземни води и особено тези в подложката на Софийския грабен, спадат към категорията на минералните води. Същите формират значителен брой обособени находища, разпръснати практически по цялата територия на Столична община.

До момента, на територията на София и близките околности са каталогизирани 31 обособени находища с общо 75 водоизточника (каптирани извори и експлоатационни сондажи). Това са находища за които съществуват хидрогеоложки данни и които по някакъв начин са получили признание от населението. От находищата изтичат на самоизлив или могат да бъдат извлечени помпажно 8 различни типа минерални води. Повечето от находищата нямат утвърдени експлоатационни ресурси, съгласно действащата нормативна уредба в България. На сегашното ниво на познания, може да се приеме, че сумарните експлоатационни ресурси на минерални води в границите на Софийската котловина и оградните масиви са около 300 l/s.

От всички европейски столици *само София разполага с осем различни вида минерални води*. Възникването и развитието на града в древността се случва благодарение на минералните извори, като в столицата ни има 42 такива извора. Те са на голяма дълбочина, която им осигурява защита от замърсяване. Казват, че минералните води в София *могат да лекуват по 100 000 души на ден*.

За съжаление това богатство не се използва, независимо, че градът може да се промени много, ако администрацията промени политиката по отношение ползването на минералните извори.

⁸ <http://bgapv.com/publications.php?item=17> Пенчев, П., Величков, В., 2011, *Находищата на минерални води в района на София, С., БАПВ, 48 стр.*

Преди няколко години главният архитект в оставка Петър Диков казва в интервю, че е задължително да започне пълноценно използване на минералната вода на София, която може дори да топли НДК и да захранва басейна „Спартак“. Той стига още по-далече в плановете на общината:

„Ние в София отговаряме по този параграф точно на народната приказка „вода газе - жаден ходи“. Ние плащаме скъпо и прескъпо парно отопление, защото внасяме газ от 6000-7000 километра, за която плащаме много скъпо, а всъщност ние под територията на София, на Софийското поле имаме топлинен ресурс за над 500-600 мегавата. Това е използваемият топлинен ресурс. Ние този ресурс вече имаме програма как да започнем да го използваме, имаме разговори и с технологични фирми, които да ни помогнат и първата стъпка беше предвидено да бъде една геотермална централа, която да топли Народното събрание, Министерския съвет, сградата на Направление „Архитектура и градоустройство“, сградата на социалното министерство. Това го популяризирахме. За съжаление, имаме много сериозна пречка - кредитът, който трябва да се вземе по линия на „Джесика“, трябва да се вземе от „Топлофикация-София“, а всички знаят, че „Топлофикация“ не е най-перфектният кредитополучател. Но сега разработваме една идея, за която имаме подкрепата и на НДК, което е търговско дружество от миналата година. Идеята е НДК заедно с басейна „Спартак“ включително, изявиха желание и от хотел „Хилтън“ да се включат в този проект, да бъде направено с геотермална централа и да използваме ресурса на лозенското находище на минерална вода, което е около 50 градуса. НДК плаща 2,5 млн. лв. годишно за отопление, а басейнът „Спартак“ между 700 000 и 800 000 лева. Значи само до тук са 3,5 млн.

БРОЙ 11

Инвестицията за изграждане на геотермална централа се оценява на около 10 млн.”⁹

За съжаление от 2013 г., когато е дадено това интервю, до момента тези планове са само изказани думи, няма предприети сериозни стъпки за по-пълноценно използване на минералните води в София, а софиянци продължават да „газят“ вода и да ходят „жадни“.

Дизайн на градската среда, съобразен с достатъчно и качествени публични зелени площи

Дизайнът на градската среда представлява комплексното оформяне и обзавеждане на обществените пространства на града. Той е стратегически интегриращ инструмент, чрез който различните обществени пространства се обединяват в ансамбли, независимо от обществените или частни инициативи за развитие на града, включително транспорта и инфраструктурата. Дизайнът на средата оказва осезаем (физически) ефект, както върху функционирането и идентичността на образа на всяко място от града, така и на града като цяло.

Основен обект на проектиране са всички реално съществуващи пространства в града – булеварди, улици, площи, вътрешно-квартални пространства и дворове, пешеходни зони, подземни пространства, всички типове отворени пространства за общо ползване, в съчетание с външния вид на обкръжаващите ги здания.

Основните принципи при проектиране на градския дизайн са:

- приемственост в ценностите на града, наследени исторически, в хода на неговото зараждане и развитие;

⁹ http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=1107820

- комплексност, ансамбловост и хармонизация на елементите и пространствата на града;
- мащабност и съразмерност на елементите и пространствата;
- стилово единство и поддържане на автентичната стилова характеристика на съществуващите елементи и пространства;
- ефективност, по отношение икономиката, функцията, технологията, материалите;
- композиционно единство, съхраняване на духовната атмосфера и характеристика на мястото и др.

Задачите на дизайна се ръководят от интегриращата функция спрямо градската среда, която той следва да изпълнява. Голямо значение има текущото проучване на особеностите на средата - вече изградената и изграждаща се в момента и взаимоотношенията между човека и средата. Също така и разглеждането на пространствената среда в различни аспекти – социални, историко-културни, емоционално-психологически, комуникативни. Специално внимание трябва да се отделя на иновациите, новите материали и технологии.¹⁰

Повечето от нас приемат за даденост въздействието, което градската среда оказва върху човешката жизнена среда и начина ни на живот. “Архитектурата има силата неосъзнато да влияе върху емоционалния и физическия ни свят, до голяма степен определя здравето, щастието и състоянието на духа ни и всичко това е пряко

¹⁰ <http://zheleva-martins.com/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/lecture-urban-design/>

БРОЙ 11

свързано с начина ни на живот” – казва арх. Ина Семерджиева.

Всеки аспект от ежедневието ни, начина ни на живот, моделите на нашия ден, взаимоотношенията с хората около нас, успеха и удовлетворението на работното място. Всички те са оформени в значителна степен от физическата среда, която обитаваме. В ежедневието си ние постоянно сме заобиколени от сгради и тези градски пространства влияят на това как се чувстваме. Например тъмното пространство предизвиква усещане за студ и потиска настроението. Мащабът и локацията също могат да влияят на изпълнението на ежедневните ни задачи - една светла и просторна стая предизвиква положителна емоция и усещане за радост.

Повечето архитектурни модели за въздействие на поведението включват по един или друг начин физическото поддръждане на строителните елементи и тези на градския дизайн както в интериора, така и в екстериори или промяна в характеристиките на използваните материали. Във всички случаи съществува възможност да се повлияе на човешкото възприятие.

... През 1957 г. лекар на име Хъмфри Озмонд започва наблюдения върху това, как средата влияе на човешкото поведение. Скоро след това той въвежда два термина – *sociofugal space* (пространство, което не предразполага хората да комуникират и взаимодействат помежду си) и *sociopetal space* (с противоположно значение).

Доказано е, че немалка част от решенията за планиране, дизайн и градска среда оказват голямо влияние върху човешкото здраве. Фактори като гъстота на населението, наличието и големината на зелени площи и паркове, височина и размер на жилищните структури, локация на магазини за хранителни стоки, разположението на пътища и

алеи – всичко това влияе на физическото и психическото състояние на хората. Оказва се, че здравето ни и познанията за него са изключително важен фактор при проектирането.

Изследвания, направени от д-р Нанси Уелс – психолог във Факултета по дизайн и анализ на градска среда в университета „Корнел“, САЩ, сочат, че достъпът до естествената природа подобрява когнитивните функции, както и по-бързото възстановяване на пациенти след сърдечни операции. Хора, които живеят в близост до паркове и зелени площи, са по-активни физически и живеят по-дълго. Градините подобряват социалните връзки и общуването.

Каква е средата в София? Според класацията на Economist Intelligence Unit (EIU) за качество на живот в градовете, София е поставена на 87-мо място в поддръждането, като позициите ѝ се влошават и е едно от населените места с най-силен спад в класирането през последните пет години¹¹.

Всичко това би трябвало да накара местната власт в столицата рязко да промени начина, по който управлява града, тъй като очевидно съществуващия подход не води до качествена промяна.

Какво се случва с градската среда в София - предразполага ли ни тя, предоставя ли на гражданите си условия за здравословен живот или не?

През третото тримесечие на 2015 г. разрешителните за нови жилищни сгради, получени в България, са се увеличили двукратно, показват данните на Националния статистически институт (НСИ). София води в списъка за строителството на нови сгради – 179

¹¹ <http://www.investor.bg/po-sveta/453/a/kachestvotona-jivot-v-sofiia-prodyljava-da-se-vloshava-200776/>

БРОЙ 11

пред Пловдив - 167, Варна - 116, Бургас - 105.¹² Разбира се, столицата води и с най-много жилища, които предстои да бъдат започнати - 1 779. Започнало е строителството на 121 жилищни, 6 административни и 17 други сгради в града.

Тази информация звучи почти заплашително на фона на състоянието на градската среда. Независимо от липсата на положителна промяна в една голяма част от показателите и негативните оценки на независими институции за качеството на живота в града, средата се оценява от администрацията като задоволителна, ако не и добра, а според експерти и граждани, изказвали неведнъж публично мнение през последните години, средата в София е в лошо състояние - разбити тротоари и бордюри, хаотично положени разнородни и нискокачествени настилки, липса на пейки и обществени тоалетни, пълна липса на стил в градското обзавеждане, сериозна диспропорция по отношение на център-град в търсенето на решения за социализиране на публичните пространства, наличие на хиляди незаконни бетонни гаражни клетки намиращи се върху зелени площи в София, за които няма решение, задълбочаващи се проблеми с наличието на достатъчно паркоместа в жилищните райони и много други.

Опитът от участието на екипа на Форум в множество дебати и форуми, касаещи проблемите на градската среда в София през последните години, могат да се обобщят в следния извод: в столицата съществува сериозно несъответствие между намерения, изпълнение и очаквани резултати - безспорно се работи за подобряване на средата в столицата, но тази работа не води до качествен скок и подобрене, а експертната и

гражданска общност отчитат сериозни проблеми, свързани с нарушаването на основните принципи за проектиране на градския дизайн:

- отстъпване от приемствеността в историческите ценности на града, наследени в хода на неговото зараждане и развитие
- създаване на практика за сериозни компромиси по отношение комплексността, ансамбловостта и хармоничното използване на елементите и пространствата в София
- липса на мащабност и съразмерност на елементите и пространствата
- нарушаване на стилово единство и поддържане на автентичната стилова характеристика на съществуващите елементи и пространства
- компромиси по отношение на композиционното единство, съхраняването на духовната атмосфера и характеристика на мястото
- сериозни пропуски по отношение на прозрачността в работата на администрацията касаещи ефективността по отношение на икономиката, функцията, технологията, материалите.

Следващите избрани от нас цитати илюстрират различни аспекти от проблемите на градската среда в София и условията, в която тя се развива:

Арх. Георги Станишев

„В София наблюдаваме инфлация на пространството. Представите за града днес са значително по-други в сравнение с тези от преди тридесет години. Модерната култура считаше и сградата, и града за обекти и резултати на проектантната дейност. Различието бе в мащабите. Постмодерният поглед разграничи сградата от града на базата на един прост принцип: едното е

¹²

http://www.dnevnik.bg/biznes/2015/11/02/2641111_novite_jilishta_sa_se_uvelichili_s_111_prez_tretoto/

БРОЙ 11

резултат от проектен процес, другото е следствие на известно социално саморазвитие на пространството, колективен резултат от дейността на множество индивидуални съзнания. Нещо повече, като свръхсложна система, следвайки Иля Пригожин, градът е надарен с нещо като колективно съзнание, носещо своя собствена културна традиция. Ние не можем да проектираме града като цялостно образувание, ние можем по-скоро да катализираме неговото саморазвитие с адекватни локални проекти. В известен план аз считам, че градът, градската култура произвеждат своя идеален архитект, който стимулира неговата собствена еволюция, лекува болните места, понякога оперира, както градостроителят Осман оперира Париж. Докато съществува приемственост и адекватност между градската тъкан и съзнанието на обществото, което го населява, нещата вървят добре. Кризата на градското пространство настъпва, когато възниква радикално противоречие между градската тъкан и населяващата го властова култура: в условия на окупация - например, когато античен Рим е завладян от варвари, или в условия на рязка смяна на културата на властта - вследствие на революцията, или както е при нас - мирен преход към ново устройство на обществото.”¹³

Арх. Константин Пеев

„Липсата на идеология в нашето посттоталитарно общество е в основата на слабия ентузиазъм на всички общински съветници и кметове да съградят нещо, което ще остане в центъра на София. Единствено изключение в положителна посока след промените от 1989 год. е столичното метро, което е построено, функционира добре и се разраства. За съжаление то е под земята и не

13

<http://www.temanews.com/index.php?p=tema&iid=433&aid=10086>

подобрява съществено пешеходните пространства – улици и площади в града.

... Повод за тези конкурси са частичните обновявания на Ларгото и пешеходната част на бул. „Витоша”. ... Резултатите от проведените конкурси са повод за бурни полемики и обсъждания, както на професионално ниво, така и в медийното пространство. Обявителят - Столична Община, не прояви последователност и в конкурса за пешеходните зони не бе изискано да се ползват премираните проекти за площад „Св. Неделя”. Може би защото този площад е връзката между Ларгото и бул. „Витоша”. В резултат се получиха много на брой различни творчески идеи, не в унисон с това, което вече е изградено. Ако случайно се стигне до тяхната реализация, ще получим разнотилни и фрагментарни решения на голям брой автори, които сами по себе си, макар и оригинални, трудно биха създали цялостен образ на Софийския градски център...”¹⁴

Арх. Петър Торньов

„В София процесът на изработване на подробните устройствени планове е бавен и мъчителен. Една от причините за това се крие в общия устройствен план (ОУП), който не регламентира височината на сградите в отделните градски зони, а това дава възможност за спекула и злоупотреба. Липсата на ясни правила и, от друга страна, възможността за тяхното тълкуване забавя процеса, тъй като дава фронт на заинтересуваните да обжалват на практика почти всяко решение.

Друг негативен аспект при изработването на подробните устройствени планове е самият подход - абсолютна незаинтересуваност към

¹⁴ <http://focus-news.net/opinion/2014/02/28/27465/arh-konstantin-peevo-obnovyavaneto-i-zapazvaneto-na-arhitekturniya-oblik-na-tsentara-na-sofiya-e-oblast-v-koyato-uchastvame-aktivno-poveche-ot-dvadeset-godini.html>

БРОЙ 11

проблемите на обществеността. Обществени пространства, площади, транспортна инфраструктура, велоалеи и прочие не са отразени в голяма част от разработките. Обикновено крайният резултат е извадка на статуквото с пунктуално нанесени допълнителни обеми с висока етажност или гъстота вследствие на отделни частни интереси.”¹⁵

Арх. Росица Браткова

„В момента градът ни е една сбирщина от сгради, в които човек живее, а извън тях има т.нар. асоциална пустош, в която човек преодолява разстояния, ако си позволя да цитирам Ангел Ангелов. Средата е изключително враждебна и ти просто се придвижваш оттук-дотам и я преодоляваш, но не се чувстваш комфортно в нея.”¹⁶

Арх. Христо Станкушев

„Това е поредното нещо, което повтаря практики – виждали сме ларгото как изглежда – с едни дръвчета, с една археология, която не привлича хората, както стана Витошка ... За пореден път София пропуска възможността да се постави на европейската карта с облик, който е съвременен.”¹⁷

Арх. Георги Бакалов

„Модерният термин "устойчиво развитие" за нас (архитектите бел. на редактора) означава хармония. Лошото е, че държавата е абдикирала от основната си функция - планирането. Не навсякъде има кадастрални и специализирани

карти по градовете, при това там, където това е условие за усвояване на европейски фондове.

... Един град се планира за 20-30-40 години, а не за 4-годишен мандат. При нас всичко се прави на парче. Ние сме наясно как това може да се регулира.

... Ситуацията не е добра за професията архитект. Това се дължи на пренасищане на пазара, има над 50 000 непродадени жилища само в София. И няма поръчки. Обаче умните държави в период на криза залагат на ноухауто, на технологиите, на иновационния продукт, за да може, когато се излезе от кризата, да има готови проекти, където да се включат истинските, големите пари за реализация. Това нещо не е осъзнато у нас в България.”¹⁸

Арх. Йоши Ямазаки

„... няма нито идея, нито концепция, нито стратегия зад промяната на столичния център. Още повече, че четирите проекта не са свързани с другите два важни конкурса - за Княжеската и за Борисовата градина, въпреки че пряко граничат с тях и всъщност са едно цяло.”¹⁹

Арх. Ангел Захариев

„... това, което отсъства... е тъкмо консенсус по общите цели за развитието на града. С други думи, какво искаме да постигнем с дадена градоустройствена промяна. Ако в процеса се обръща по-голямо внимание на изготвянето на задания, на тяхното широко дебатиране, на формулиране на целите, на подкрепата им с

¹⁵ <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=2300283>

¹⁶

<http://www.dezona.com/comments/interview/item/742-arhitekt-rositsa-bratkova-sofia-ne-moje-da-e-evropeiski-grad-ako-v-nego-ne-jiveqt-evropeici.html>

¹⁷ <http://bnt.bg/part-of-show/proektite-za-tsentrlnata-gradska-chast-na-sofiya>

¹⁸ <http://www.segabg.com/article.php?id=629132>

¹⁹

http://www.webcafe.bg/id_558012320/slide_13_Sto_litsa_i_palna_nula

БРОЙ 11

данни, то тогава ще имаме и различни резултати.”²⁰

Арх. Ивайло Петков

„... по света архитектурните конкурси са предшествани от сериозни проучвания и анализи, в които са ангажирани много заинтересовани страни - студенти, млади архитекти, научноизследователски екипи, социолози. А ние хвърляме конкурса и да видим дали ще стане нещо, или няма да стане нищо.”²¹

Арх. Петър Диков

В отговор на примера от *световната* практика, даден от арх. Петков в предишния абзац, все още главният архитект на София Петър Диков казва:

„Лично аз не виждам смисъл от една такава подготовка, която ни отнася във времето. Особено когато е важно да се гонят сроковете на европейските пари за проектиране и реализация.”²²

Така той представя в едно изречение подхода и движещата сила на десетки години градоустройство в София – „вода газим, жадни ходим”, европейски пари усвояваме, а междуременно градът ни губи не само уникалния си характер, но и човешкия си облик...

За този характер говори арх. Добринна Желева-Мартинс

„Уникален характер имат известните градове, когато представляват хомогенно и хармонично

изградени средища от сгради, пътища и знаци, демонстриращи подобаващ стил на живот. Уникалният характер на един град заплънява обитатели и посетители, когато културната парадигма е приета като най-успешният начин за разгръщане на широка инициатива за продажба на стоки и популяризиране на услугите, сградите, бизнеса, храната, облеклото и забавленията.

Нашата физическа среда при такива условия на акцент върху културата става много по-хомогенна и предвидима. Тя обаче може да стане де-хуманизиращо място, където индивидите приемат една униформена среда, когато именно тези условия са извън техния контрол.

Освен тези ценности, важен е индивидуалният дух, който е особено ценен, защото дава на обитателите силното усещане за идентичност, в днешния свят, който вече много бързо губи своята индивидуалност.”²³

Накъде ще върви София?

На този въпрос, уви, няма еднозначен отговор.

През последните няколко месеца, екипът на фондация ФОРУМ беше въвличен и подкрепи едно зелено приключение, наречено гражданска инициатива „София - зелена столица”. Инициатор и координатор е Група Град, а към момента каузата е подкрепена от 22 организации и в дните преди местните избори беше припозната от няколко политически партии и коалиции, включително всички представени в настоящия Столичен общински съвет.

20

http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/obshtestvo/2013/10/05/2154278_imame_li_plan_za_sofiia_video/

21

http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/obshtestvo/2013/10/05/2154278_imame_li_plan_za_sofiia_video/

22

http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/obshtestvo/2013/10/05/2154278_imame_li_plan_za_sofiia_video/

23

<http://zheleva-martins.com/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/lecture-urban-design/>

БРОЙ 11

Гражданска инициатива „София - зелена столица“ (www.sofiagreencapital.com/participate.html) представлява отворена група от неправителствени организации, които застават зад обща кауза за про-активно екологично развитие на столицата.

Инициативата има за цел да ангажира общественото и политическо внимание, енергия и ресурси за превръщането на София от град с едни от най-лошите екологични показатели в Европа в истински *Еко град* - пример и лидер в региона, следващ политика за устойчиво развитие.

Инициативата разпознава големия природен капитал на София, който може да бъде използван за основа в изграждането на нова идентичност на столицата като зелен град и отличаването ѝ в световната конкуренция между зелените градове.²⁴

Тази инициатива е един от възможните пътища за развитие на София. Според нас и останалите подкрепящи каузата, този път е най-адекватния и най-добрия. Отговорът дали той ще се случи, обаче, се крие някъде в бъдещето (дано да е близкото), в нечие еднолично или колективно решение, което ще поеме отговорност за провеждането на обективни и действително професионални анализи на ценностите на града – проектиран като град-градина, природния му контекст и материалното и духовно историческо наследство. Решение, което ще позволи да се разкрие човешкия характер на София, да се подкрепи устойчивостта на града във времето и неговата икономическа виталност; ще даде платформа за развитие на изкуството, което от

своя страна ще върне града на хората, за да го преоткрият за себе си и близките си, ще позволи да се съхрани автентичността на атмосферата и смисъла на съжителството на неговите граждани в единна общност.

* * *

Докато пишем материала, Европа и светът са потресени от случилото се в Париж. Целият свят е Париж, преди това Бейрут, после Мали... Ние – в България – наблюдаваме ужасени, но „дишаме“ малко по-спокойно, защото сме на хиляди километри от случващото се. В същия момент обаче, в София водим нашите си битки. Битката между пешеходни и велосипедни зони от една страна и автомобилите от друга; битката между настъпващите сгради и околблоковите пространства; битката между правото на здравословна, красива, одухотворена и запазена градска среда и замърсения въздух и шума; битката за конструктивен диалог и срещу непрозрачните решенията, и т.н., и т.н. И докато мислим за тези битки, единственото, което ни хрумва е:

Je suis

- *Charlie*
- *Paris*
- *Beirut*
- *Mali*
- ***a la maison - Sofia!***

²⁴ Повече за инициативата може да научите от нейната Интернет страница- www.sofiagreencapital.com или от страницата на мрежата за междусекторно партньорство ФОРУМ ЗА СОФИЯ – www.forumzasofia.net

Коментари по теми и казуси свързани с градската среда в столицата можете да споделяте на Фейсбук страницата на проекта: **Активен граждански сектор за по-прозрачна работа на СОС.**

Проект „Повишаване активността на гражданския сектор
за налагане на прозрачност в работата на Столичен
общински съвет”

БРОЙ 11

Проект „Повишаване активността на гражданския сектор за налагане на прозрачност в работата на Столичен общински съвет”.

Проектът се финансира в рамките на *Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г.*

Обща цел на проекта е да насърчи и подпомогне активността на гражданите и неправителствените организации и включването им в процесите на обсъждане и взимане на решения, касаещи териториалното развитие на столицата.

Специфична цел на проекта е да допринесе за повишаване на прозрачността в работата на "Комисията по устройство на територията, архитектура и жилищна политика" към Столичен общински съвет (СОС).

За постигане на тази цел, от месец ноември 2014 г. стартира регулярно наблюдение на седмичните заседания на „Комисията по устройство на територията, архитектура и жилищна политика” на СОС, последвано от експертен анализ на информацията, представен на разбираем език под формата на месечен бюлетин. Целта на бюлетина е да разпространява разбираема информация сред заинтересовани страни, с което да подтикне повече граждански организации и неформални групи да се включат в дебатите за бъдещето на града.

Проектът предвижда и идентифициране и работа с активни неправителствени организации и неформални групи с цел обединяване на техните усилия за създаване на здравословна, модерна, адекватна и функционална градска среда в столицата, едновременно съхранявайки нейното културно-историческо наследство.

Период на изпълнение на проекта: 31.10.2014 – 30.11.2015 г.

Общ бюджет: 22 198,40 евро (90% безвъзмездна финансова помощ от Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на ЕИП 2009-2014 г. и 10% съфинансиране от фондация ФОРУМ).

Към 31.10.2015 г. са проведени **44 наблюдения на комисии**, организирани са **7 срещи на мрежата за обмен на информация и взаимопомощ**, екипът участва в **над 20 срещи, дискусии, дебати и обществени обсъждания**, на които бяха изградени връзки с активни граждански групи и организации в столицата.

Програмата за подкрепа на НПО в България е част от прилагането на Финансовия механизъм на ЕИП. Тя е на обща стойност от близо 11,8 млн. евро, осигурени от страните донори Исландия, Лихтенщайн и Норвегия. Програмата предоставя финансиране за допустими неправителствени организации, регистрирани в България и има за цел да подпомогне развитието на гражданския сектор и приноса му за социалната справедливост, демокрацията и устойчивото развитие на страната.

Оператор на Програмата е Институт „Отворено общество” – София в партньорство с Фондация „Работилница за граждански инициативи”.

Повече информация за финансиращата програма може да намерите на нейната интернет страница: www.ngogrants.bg

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

Цялата отговорност за съдържанието на материалите носи фондация "Форум за наблюдение и анализ на публични политики" и при никакви обстоятелства не може да се приема, че те отразяват официалното становище на Финансовия механизъм на ЕИП и Оператора на Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България.